

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2542 มุ่งจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกที่ก้าวไปสู่ยุค “โลกาภิวัตน์” เป็นยุคที่มีการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจอย่างรุนแรงมีผลทำให้ประเทศที่อ่อนด้อยทางเศรษฐกิจประสบปัญหาอย่างมากมาย ทั้งสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมประเทศต่าง ๆ ในโลกต่างตระหนักถึงความสำคัญในปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศกำลังพัฒนาต่างก็มองเห็นว่า การให้การศึกษาเป็นการพัฒนาคนในชาติอย่างยั่งยืน เพราะการที่คนในชาติเป็นผู้มีความรู้ความสามารถจะส่งผลให้ประเทศชาติมีความพร้อมมีความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนการปกป้องอธิปไตยของชาติจากการรุกรานทางเศรษฐกิจทุนนิยม การครอบงำทางความคิดและการแทรกแซงทางสังคมวัฒนธรรมได้ อย่างไรก็ตามสภาพการณ์ของการศึกษาในประเทศไทยที่ผ่านมามีปัญหาที่น่าจับการ นักการศึกษาหลายท่านได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของการศึกษาไว้หลายประการ รุ่ง แก้วแดง (2543, หน้า 18-20) เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผู้นำการปฏิรูปการศึกษาคนสำคัญได้ให้ทัศนะไว้ดังนี้

การจัดการศึกษาในอดีตนั้น ถึงแม้ว่าจะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่มีปัญหาเรื้อรังมาเป็นเวลานานคือเน้นที่การศึกษาในระบบโรงเรียนมากเกินไป จนมีปัญหาการเรียนการสอนที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการ ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเป็นจริงในสังคม ก่อให้เกิดวิกฤติและความทุกข์กับผู้เรียนส่งผลให้ผู้เรียนจำนวนมากหนีออกจากระบบโรงเรียน บางคนมุ่งที่จะเอาชนะการเรียนแต่ต้องไปพึ่งพาสาเสพติดเพื่อให้มีเวลาอ่านหนังสือได้นานขึ้น ผู้เรียนจำนวนหนึ่งต้องประสบความล้มเหลวถึงขนาดฆ่าตัวตาย ภาพลักษณ์ของการศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่เต็มไปด้วยความเครียดและความทุกข์... แรงกดดันที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าระบบการศึกษาจะค่อย ๆ ปรับปรุงอย่างเดิมต่อไปไม่ได้แล้วก็คือ การปฏิวัติทางด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีสื่อสารและสารสนเทศที่เป็นระบบทางด่วนข้อมูล สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ทั้งโลกเข้าด้วยกันและมีราคาถูกจนทุกคนสามารถจะมีได้ เทคโนโลยีตัวนี้จะเป็นแรงกดดันที่ทำให้รูปแบบการเรียนการสอนแบบเดิมไม่เหมาะกับยุคสมัยอีกต่อไป

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติ ฯ กำหนดให้ต้องมีการปฏิรูปอย่างจริงจังใน 4 ด้าน คือ การปฏิรูปหลักสูตร การปฏิรูปกระบวนการเรียนการสอน การปฏิรูปการบริหารจัดการและการปฏิรูปวิชาชีพครู จะเห็นว่าหลักสูตรเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการศึกษาที่จะต้องได้รับการปรับปรุงและพัฒนาอย่างจริงจัง เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันที่มีความหลากหลายทั้งด้านความคิด ความต้องการ และความสนใจที่แตกต่างกันของผู้เรียนในแต่ละท้องถิ่น มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรในอดีตไว้ว่า

หลักสูตรที่ผ่านมาของการศึกษาในระบบกลายเป็นอุปสรรคร้ายแรงต่อการพัฒนาคน เนื่องจากการใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ เป็นหลักสูตรที่สร้างคนเพียงเพื่อป้อนตลาดแรงงานหรือใช้หลักสูตรท่องจำ หลักสูตรที่ครูอาจารย์เป็นศูนย์กลางซึ่งล้าสมัยและใช้ประโยชน์จริงไม่ได้ หลักสูตรเหล่านี้เป็นเหมือน “การตัดเสื้อไม่พอดีตัว” ทั้งเด็กในเมือง เด็กในท้องถิ่น เด็กในภาคเหนือ กลาง ใต้ อีสาน เด็กเรียนเก่ง เด็กเรียนธรรมดา เด็กเรียนด้อยกว่าคนอื่น กลับต้องเรียนหลักสูตรเดียวกันหรือ “ใส่เสื้อขนาดเดียวกัน” ทั้งที่แต่ละคนมีศักยภาพในระดับที่แตกต่างกัน การพัฒนาคนจึงทำได้ไม่เต็มที่เนื่องจากแต่ละคนไม่ได้รับการเสริมสร้างในหลักสูตรเฉพาะที่เหมาะสมกับตนเองจริง ๆ การปฏิรูปการศึกษาให้สัมฤทธิ์ผลจึงต้องมุ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาตามความถนัดของผู้เรียนมากขึ้น และคิดว่าการศึกษาเพื่อความถนัดจะสามารถเกิดขึ้นเป็นจริงได้นั้น จำเป็นต้องดำเนินการหลากหลายวิธีเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนในทุกช่วงวัย

(เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543, หน้า 75-76)

สำหรับหลักสูตรการศึกษาของชาติที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมวิชาการได้ติดตามผลและดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตรตลอดเวลา ผลการศึกษาพบว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดอยู่หลายประการไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ (กรมวิชาการ, 2544, หน้า 1) ข้อจำกัดดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น
2. การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ยังไม่สามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ให้คนไทยมีทักษะกระบวนการและเจตคติที่ดีทางด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์

3. การนำหลักสูตรปัจจุบันไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศยังไม่เพียงพอที่จะให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศโดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารและการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายในยุคสารสนเทศ

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงได้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ขึ้น โดยอาศัยความตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 ซึ่งระบุให้การจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษามีเอกภาพด้านนโยบายและหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 27 ให้มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความ เป็นไทย ความเป็นพลเมืองของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษา ต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งใน ส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ และมาตรา 28 ให้หลักสูตรการศึกษา ระดับต่าง ๆ ต้องมีความหลากหลาย ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต ของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ สาระของหลักสูตรทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่ง พัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและความรับผิดชอบ ต่อสังคม นอกจากนี้ในการจัดหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ รวมถึงแนวทางการจัดกระบวนการ เรียนรู้จะต้องคำนึงถึงผู้เรียนตามมาตรา 22 โดยในการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมี ความสามารถเรียนรู้ พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติอย่างเต็มศักยภาพ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดสาระการเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่มสาระ ทั้ง 8 กลุ่มเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ **กลุ่มแรก** ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่ สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด เป็นกลยุทธ์ในการ แก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ **กลุ่มที่สอง** ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพ และเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ สร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 2 กลุ่มที่จัดแบ่ง ตามจุดมุ่งหมายนี้ ต่างก็มีความสำคัญในการสร้างเสริมและพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้เกิดคุณลักษณะที่พึง

ประสงค์ตามจุดหมายของหลักสูตร อย่างไรก็ตามในปีการศึกษา 2545 ให้เริ่มใช้หลักสูตรในโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศรายชื่อไว้ไปก่อน ในปีการศึกษา 2546 กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้หลักสูตรสำหรับชั้น ป.1, ป.4, ม.1 และ ม.4 ในปีการศึกษา 2547 กำหนดให้ใช้ในชั้น ป.1, ป.2, ป.4, ป.5, ม.1, ม.2, ม.4 และ ม.5 และใช้ทุกระดับชั้นในปีการศึกษา 2548

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะนั้นเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เน้นการเสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ให้มีศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนมีจินตนาการรู้จักคุณค่าและชื่นชมความงามทางศิลปะซึ่งทั้งหมดนี้มีผลต่อชีวิตมนุษย์ทั้งสิ้น กิจกรรมศิลปะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนโดยตรงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา นำไปสู่การพัฒนาสังคม สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงออกในเชิงสร้างสรรค์ สามารถค้นพบศักยภาพของตนเองอันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพได้ และด้วยธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิค วิธีการทำงาน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แสดงออกอย่างอิสระจะเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดค้นเปลี่ยนแปลง มีจินตนาการ มีสุนทรียภาพ อันเป็นลักษณะเฉพาะของผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นการเสริมสร้างให้ชีวิตของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักตนเอง และสามารถพัฒนาตนเองได้ โดยลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์นั้น Sund และ Trowbride (1967 อ้างใน สมศักดิ์ สันธุระเวช, 2535, หน้า 14) ได้สรุปคุณลักษณะของผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า “คนที่สร้างสรรค์จะเป็นบุคคลที่อยาก رؤ้อยากเห็น มีปัญญา ปรารถนาที่จะค้นพบชอบงานยาก ๆ รู้สึกสนุกกับการแก้ปัญหา มีความพยายามและอุทิศตนให้กับงาน มีความคิดยืดหยุ่น มีความสามารถในการตอบสนองปัญหาได้เร็ว มีนิสัยที่จะคิดหาคำตอบ สามารถสังเคราะห์และมองเห็นความหมายใหม่ ๆ ได้” นอกจากนี้ สมศักดิ์ ภูวิภาดาพรรณ (2536, หน้า 24) ได้เสนอผลการศึกษาของ Getzels กับ Jackson (1963) กับเด็กวัยรุ่นอายุ 15-18 ปีว่า “เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์จะให้ความสำคัญต่อความมั่นคงทางอารมณ์ การมีอารมณ์ขัน บุคลิกลักษณะ ความมุ่งมั่นในจุดหมายและมีความสนใจที่หลากหลายมากกว่าสติปัญญา” ซึ่งจะทำให้เป็นผู้ที่มีความฉลาดทางอารมณ์ รู้จักและเข้าใจผู้อื่น ส่งผลให้มีจิตใจที่งดงาม มีสมาธิแน่วแน่ สามารถรักษาความสมดุลของร่างกายและจิตใจ เป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ ยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติโดยส่วนตน และส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของสังคมโดยรวม การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เป็นไปอย่างรวดเร็วมีผลทำให้วิถีชีวิตความคิด ค่านิยมของบุคคลในสังคมมุ่งเน้นไปทางด้านบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ศิลปะจะเป็นส่วนหนึ่งที่จะส่งเสริมการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ให้มีความสมดุล เป็นบุคคลแห่ง

การสร้างสรรค มีค่านิยมในการเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค มีความเป็นเอกัตบุคคล เป็นตัวของตัวเอง มีความเชื่อมั่น ตลอดจนมีวิจารณ์เกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ มีสุนทรียภาพ สิ่งเหล่านี้จะหลอมรวมให้ผู้เรียนมีความเข้มแข็ง มีวิจารณ์ญาณ มีความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และดำรงชีวิตในโลกได้อย่างเป็นปกติสุข เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และสามารถสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ 3 สาระ คือ ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ซึ่งแต่ละสาขามีลักษณะแตกต่างกันไปตามแนวทางการแสดงออกและการรับรู้ โดยทักษะศิลป์จะเป็นเรื่องของการสร้างสรรค์งานศิลปะที่เกี่ยวกับการเห็น (Visual) ซึ่งเป็นการรับรู้ความงามทางศิลปะจากการสัมผัสด้วยตา ประกอบด้วย ผลงานจิตรกรรม (Painting) ประติมากรรม (Sculpture) สถาปัตยกรรม (Architecture) และรวมถึงงานประยุกต์ศิลป์ (Applied Art) ทุกประเภทงานทักษะศิลป์จะพัฒนาความสามารถในการรับรู้ทางการเห็นของมนุษย์ ซึ่ง บุญฤทธิ์ คงคาเพชร (2524 อ้างใน สุชาติ เถาทอง, 2532, หน้า 54) ได้วิจัยพบว่าประสิทธิภาพของการรับรู้โดยประสาทสัมผัสทั้งห้าของคนเรานั้น คนเราจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดด้วยสัมผัสสัมผัสถึงร้อยละ 75 จากโสตสัมผัสร้อยละ 13 จากกายสัมผัสร้อยละ 5 รสสัมผัสร้อยละ 3 และฉานสัมผัส (กลิ่น) ร้อยละ 3 ตามลำดับ

สุชาติ เถาทอง (2532, หน้า 54) อธิบายว่า การพัฒนาสมรรถภาพการรับรู้จะช่วยเพิ่มพูนการเรียนรู้ และความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวได้ดีขึ้น เพราะมีอะไรอีกมากมายนอกเหนือจากการสังเกตและเห็นวัตถุแวดล้อมอย่างปรกติธรรมดา เช่น เห็นความงามที่เป็นประติมากรรมของมนุษย์ เห็นถึงโครงสร้างที่มีระเบียบแบบแผนและความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ที่มีต่อกัน การรับรู้ชนิดนี้จะช่วยการรับสัมผัสของตัวเราที่มีต่อโลกและสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น และความพอใจที่เกิดจากผลของการรับรู้ตามคุณภาพของสิ่งเร้าทางประสาทต่าง ๆ นี้จะมีผลติดตามมาซึ่ง อารี สุทธิพันธ์ (2528, หน้า 37) ซึ่งแจ้งว่า “การที่มนุษย์ตอบสนองโดยการถ่ายทอดตามสิ่งเร้าด้วยวัสดุและวิธีการให้เป็นเรื่องราวตามที่ตนพอใจ เราเรียกผลงานนั้น ๆ ว่า ศิลปะ ผลงานศิลปะจะสนองประสาทต่าง ๆ กัน ศิลปะที่สนองประสาทสัมผัสทางตาทำให้เห็นแล้วเข้าใจร่วมกันได้เรียกว่า ทักษะศิลป์” ดังนั้นทักษะศิลป์จึงเป็นศาสตร์ของการรับรู้ทางสายตา ที่เกิดจากตาและสมองของคนเรามีปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกและเกิดเป็นผลที่ตามมา คือความชื่นชมในผลงานศิลปะต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางขึ้น

สุรศักดิ์ หลาบมาลา (2538, หน้า 13-21) ได้เสนอยุทธวิธีในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไว้หลายแนวทาง อันดับแรกคือ ส่งเสริมการสอนศิลปะ โดยอ้างความคิดเห็นของ ฟาวเลอร์ (Fowler, 1994) ที่กล่าวว่า โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมักจะเป็น โรงเรียนที่มีโปรแกรมทางศิลปะเข้มแข็ง ดังนั้น ผู้บริหารการศึกษาและครูอาจารย์น่าจะส่งเสริมโปรแกรมทางด้านศิลปะของโรงเรียนให้ดี

และมากขึ้น เด็กมีโอกาสแสดงความคิดของตนได้มากขึ้น มีโอกาสสำรวจจิตใจของตนเองและคนอื่นได้มากขึ้นโดยผ่านทางศิลปะ อันดับสอง คือ ส่งเสริมการสอนและกิจกรรมที่ใช้องค์ประกอบทางสติปัญญาตามทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ซึ่งงานทัศนศิลป์เป็นหนึ่งในองค์ประกอบด้านสติปัญญาของมนุษย์ที่ส่งเสริมและพัฒนาการสร้างมโนภาพ (Spatial Intelligence) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของมิติ และนำเสนอเป็นภาพต่าง ๆ (Picture and Image)

การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะต้องเป็นไปตามแนวทางที่ระบุในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งเปิดโอกาสให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการ ความสนใจ และลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนในแต่ละท้องถิ่น ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดังกล่าวมีนักการศึกษาท่านหนึ่งให้ความคิดเห็นไว้ว่า

หลักสูตรไม่ว่ากำหนดโดยส่วนกลางหรือโดยสถานศึกษา ถือเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการเรียนรู้ ในส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เนื้อหา กิจกรรม และช่วงเวลาที่ต้องจัดการเรียนรู้ ในยุคหนึ่งครูและผู้บริหารถือว่าหลักสูตรเป็นแม่บทของการเรียนการสอน ยุคนี้หลักสูตรก็ยังคงสำคัญและจำเป็น ครูจึงต้องสามารถวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อให้เข้าใจความมุ่งหมาย จุดประสงค์การเรียนรู้ และเนื้อหาวิชา เพื่อจะเตรียมสื่อ นวัตกรรม กิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล ทั้งนี้เพื่อจัดการเรียนรู้ให้สัมฤทธิ์ผล พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ดังนั้น ครูต้องสามารถจัดทำหลักสูตรดังกล่าวหรือหลักสูตรท้องถิ่นได้ ในการจัดทำหลักสูตรต้องอาศัยข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ นำมากำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาความรู้ กิจกรรมหรือวิธีการเรียนรู้ รวมทั้งระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย

(คำหามาน คนโต, 2543, หน้า 71)

หลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วย การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำเป็นสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาค สำหรับจุดมุ่งหมายในการจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษามีแนวทางสำคัญอยู่ สองประการ (กรมวิชาการ, 2544 หน้า 28) คือ

1. หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสุข เพลิดเพลินในการเรียนรู้ซึ่งเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนเพื่อให้มีความรู้สูงสุด นอกจากนั้น สถานศึกษาควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ ประสบการณ์ พัฒนาความมั่นใจให้เรียนและทำงานอย่าง

เป็นอิสระ ร่วมใจกัน มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ใช้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีการสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้ อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2. หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน เข้าใจความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันว่ามิมีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม พัฒนาหลักคุณธรรมและความเป็นอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค พัฒนาความตระหนัก ความเข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล เป็นอิสระ และมีความรับผิดชอบ เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับ ท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก

ดังนั้น หลักสูตรจะต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ในแต่ละวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของตน เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นถ้าหลักสูตรได้มีการปรับปรุงให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา

โรงเรียนปรีณิสร้อยแยดส์วิทยาลัย เข้าร่วมในโครงการนำร่องเป็นโรงเรียนเครือข่ายในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยเริ่มใช้ในปีการศึกษา 2545 ในระดับชั้น ป.1, ป.4, ม.1 และ ม.4 ซึ่งทุกกลุ่มสาระยึดหลักการของการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระรวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วย สำหรับการศึกษ วิเคราะห์ และจัดทำหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะนั้น โรงเรียนได้ดำเนินการมาตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 โดยจัดทำคำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการเรียนรู้ สำหรับใช้ในปีการศึกษา 2545 ผู้ศึกษาในฐานะครูผู้สอนวิชาศิลปะ ซึ่งต้องรับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรวิชาศิลปะของโรงเรียน และเป็นแกนนำในการพัฒนาหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ จึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาหลักสูตรทัศนศิลป์ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กล่าวคือ พัฒนาให้สอดคล้องกับความสามารถ สภาพความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนและชุมชน สามารถพัฒนาความรู้และทักษะทางศิลปะให้กับผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ สามารถใช้ศิลปะในการพัฒนาจิตใจ และสร้างเจตคติที่ดีให้กับผู้เรียนต่อวิชาชีพทางศิลปะ สำหรับในการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ได้เลือกศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เนื่องจากเป็นชั้นที่มีการทดลองใช้หลักสูตรที่จัดทำขึ้นตามแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเป็นชั้นที่ผู้ศึกษารับผิดชอบอยู่

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ จะทำให้มีแนวทางและวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนาหลักสูตรทัศนศิลป์ ระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อใช้ในปีการศึกษาต่อไปได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 ของ โรงเรียนปิ่นสร้อยแยดส์วิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาผลของการนำหลักสูตรทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ไปใช้กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนปิ่นสร้อยแยดส์วิทยาลัย
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนปิ่นสร้อยแยดส์วิทยาลัย

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตประชากรและขอบเขตของเนื้อหา ดังนี้

ขอบเขตด้านประชากร

เป็นนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาศิลปะ ศ 301 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนปิ่นสร้อยแยดส์วิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การค้นคว้าแบบอิสระครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับ

1. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาจะครอบคลุมด้านต่อไปนี้

1.1 การจัดทำสาระของหลักสูตร

- กำหนดโครงสร้างของหลักสูตร สาระและมาตรฐานการเรียนรู้แต่ละช่วงชั้น
- กำหนดสาระและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี / รายภาค
- จัดทำคำอธิบายรายวิชา กำหนดชื่อวิชา รหัสวิชา เวลาเรียนรายปี / รายภาค
- จัดทำหน่วยการเรียนรู้
- จัดทำแผนการเรียนรู้
- จัดแนวทางการประเมินผลการใช้หลักสูตร
- จัดหา จัดเตรียม ผลิต พัฒนาสื่อและแหล่งการเรียนรู้

1.2 การนำหลักสูตรไปทดลองใช้

- การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางหลักสูตร
- การนิเทศ การติดตามผล การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

1.3 การประเมินผลการใช้หลักสูตร

1.4 การนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร

2. ผลการนำหลักสูตรไปใช้ จะศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนในด้าน

ความรู้ ความคิด ด้านทักษะ และด้านจิตพิสัย

3. หลักสูตรทัศนศิลป์ จะออกแบบและศึกษาผลจากการนำคำอธิบายรายวิชามาจัดทำหน่วยการเรียนรู้จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้

นิยามศัพท์เฉพาะ

ทัศนศิลป์ (Visual Art) หมายถึง งานศิลปะที่สัมผัสหรือรับรู้ความงามได้ด้วยสายตาจากการมองเห็น ประกอบด้วยงานศิลปะในสาขาจิตรกรรม (Painting) ประติมากรรม (Sculpture) สถาปัตยกรรม (Architecture) และรวมถึงงานประยุกต์ศิลป์ (Applied Art) ทุกประเภท

หลักสูตรทัศนศิลป์ หมายถึง แนวทางการจัดการเรียนการสอนเฉพาะสาระด้านทัศนศิลป์ เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในรายวิชาศิลปะ ศ 301 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งมี 3 สาระ คือทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ ในส่วนหลักสูตรทัศนศิลป์จะเป็นเรื่องเฉพาะสาระทัศนศิลป์ ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ 3 หน่วยการเรียนรู้ คือ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรู้ทั่วไปทางศิลปะ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง องค์ประกอบศิลป์ (ทฤษฎีสีเบื้องต้น)

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง การวาดภาพลายเส้นและแรเงา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ หมายถึง กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนปิ่นสร้อยแยลต์วิทยาลัย ปีการศึกษา 2545 ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาศิลปะ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 12 วิชาแต่ละวิชาประกอบด้วยสาระทัศนศิลป์ สาระดนตรี และสาระนาฏศิลป์

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง แนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีขั้นตอนในการพัฒนา 4 ขั้นตอน ได้แก่ การจัดทำสาระของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปทดลองใช้ การประเมินผลการใช้หลักสูตร และการนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุง พัฒนา

ผลการนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียน ที่เกิดขึ้นระหว่างเรียน และหลังจากการเรียน ตามหลักสูตรทัศนศิลป์ที่พัฒนาขึ้น ทั้ง 3 ด้าน คือ สัมฤทธิ์ผลด้านความรู้ ความคิด สัมฤทธิ์ผลด้านทักษะและสัมฤทธิ์ผลด้านจิตพิสัย

สัมฤทธิ์ผลด้านความรู้ ความคิด หมายถึง ผลการเรียนของนักเรียนด้านความรู้ ความคิด ศึกษาจากคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้แบบทดสอบ และแบบประเมินผลงาน ซึ่งพิจารณาจาก

1. การมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับงานศิลปะประเภทต่างๆ
2. ความเข้าใจในความเป็นมาของศิลปะ องค์ประกอบของศิลปะ
3. ความสามารถวิเคราะห์ จำแนก เปรียบเทียบความแตกต่างของงานศิลปะแบบต่างๆ
4. ความสามารถคิดสังเคราะห์ สร้างสรรค์ ออกแบบงาน วางแผนการปฏิบัติงาน / การผลิต
5. ความสามารถแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ วิเคราะห์ รูปแบบทางศิลปะ และประเมินงาน

ศิลปะ โดยใช้เกณฑ์ที่เหมาะสม

สัมฤทธิ์ผลด้านทักษะ หมายถึง ผลการเรียนของนักเรียนด้านทักษะ ศึกษาจากคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะซึ่งเป็นผลจากการปฏิบัติงาน และจากผลงานของนักเรียน โดยใช้แบบประเมินผลงาน พิจารณาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การมีทักษะในการปฏิบัติงานทางศิลปะ (Performance) หมายถึง มีความสามารถในการวาดภาพแรเงา และวาดภาพระบายสี และการผลิตสื่อประกอบการนำเสนอ
2. การมีทักษะในการประยุกต์ใช้ (Application) ในงานสาขาวิชาอื่น ๆ ทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะและต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมถึงการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
3. การมีทักษะในการนำเสนอผลงาน (Presentation) มีทักษะการพูด การเขียน การรายงาน และมีทักษะในการแสดงออกทางศิลปะ
4. การมีทักษะในการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperation) ในการทำงานกลุ่ม และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมในชั้นเรียน

สัมฤทธิ์ผลด้านจิตพิสัย หมายถึง ผลการเรียนของผู้เรียนด้านจิตพิสัย ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ปรากฏจากความสนใจ ความพร้อม ความรับผิดชอบ การแสดงออก ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนที่ได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมกรเรียน และแบบสอบถามประเมินการใช้หลักสูตร

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. มีหลักสูตรทัศนศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวทางหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544
2. ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาศักยภาพทางศิลปะของผู้เรียนครบด้านทั้งด้านความรู้ ความคิด ด้านทักษะ และด้านจิตพิสัย
3. สัมฤทธิ์ผลของการพัฒนาหลักสูตรสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรในระดับชั้นอื่น หรือสาขาวิชาอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved